

Лекція 1. Підприємство як суб'єкт господарювання і підприємництва

- 1. Поняття підприємства, цілі та напрямки його діяльності.**
- 2. Види підприємств і об'єднань, їх організаційно-правові форми.**
- 3. Підприємництво як форма господарювання підприємств.**

1. Поняття підприємства, цілі та напрямки його діяльності

Основою економіки є виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг. Сучасною формою організації виробництва є підприємство.

Підприємство - господарська одиниця, яка володіє визначеною законом економічною й адміністративною самостійністю – правами юридичної особи, організаційно-технічною, економічною і соціальною єдністю, визначених спільністю цілей: виробництво і реалізація товарів, робіт, послуг та отримання прибутку.

Основними спільними ознаками підприємства як суб'єкта господарювання є наступні: статус юридичної особи, самостійний суб'єкт господарювання, наявність відокремленого майна, самостійного балансу, рахунку в установах банку, печатки з найменуванням та ідентифікаційним кодом, відсутність у його складі інших юридичних осіб.

За сферою діяльності існують такі підприємства:

- матеріального виробництва – це здебільшого промислові, будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства виробничого призначення;
- нематеріального виробництва, які надають послуги від ремонту побутової техніки до послуг освіти, культури, охорони здоров'я тощо;
- сфери обслуговування;
- посередницькі, завданням яких є налагодження взаємовигідних відношень між виробниками і споживачами, продавцями та покупцями.

Основною ціллю підприємств є виробництво продукції (виконання робіт, надання послуг) для задоволення потреб ринку (споживача) й отримання максимально можливого прибутку.

Щоб досягнути цієї основної мети підприємство має визначити основні цілі, які мають відповідати певним вимогам:

- мають бути конкретними і піддаватися вимірюванню;
- мають бути орієнтованими в часі;
- мають бути досяжними і забезпечувати підвищення ефективності його діяльності;
- повинні бути взаємно підтримуючими.

До основних напрямків діяльності підприємства відносять наступні:

1. Виробнича діяльність.
2. Маркетингова діяльність.
3. Інноваційна діяльність.
4. Інвестиційна діяльність.
5. Комерційна діяльність.
6. Економічна діяльність.
7. Соціальна діяльність.

Підприємства мають такі основні ознаки:

- виробничо-технічна єдність;
- організаційно-соціальна єдність;
- фінансово-економічна самостійність.

2.2. Види підприємств і об'єднань, їх організаційно-правові форми

В Україні відповідно до Господарського кодексу можуть діяти такі види підприємств:

1. За способом утворення та формування статутного капіталу:

- унітарне – підприємство, що створюється одним засновником (до унітарних належать державні та комунальні підприємства засновані на власності об'єднання громадян або на приватній власності засновника);

- корпоративне – підприємство, що утворюється, як правило двома або більше засновниками за їх спільним рішенням.

2. За формою власності:

- приватне (індивідуальне, сімейне або приватне з правом найму робочої сили) - підприємство, що діє на основі приватної власності громадян та суб'єкта господарювання – юридичної особи;

- підприємство колективної власності – підприємство, що діє на основі колективної власності засновників (учасників), які діють як один суб'єкт права колективної власності;

- державне;

- підприємство засноване на змішаній формі власності.

3. За кількістю працівників та обсягу доходів:

- мале – підприємство, середньооблікова чисельність працівників якого не перевищує 50 осіб, а річний дохід не перевищує 10 млн. євро;

- велике – підприємство, середньооблікова чисельність працівників перевищує 250 осіб, річний дохід понад 50 млн. євро;

- середнє – всі інші підприємства.

4. За ступенем підпорядкованості:

- материнське – підприємство, яке контролює діяльність інших юридичних осіб, наприклад через володіння контрольними пакетом акцій дочірніх підприємств;

- дочірнє – юридично самостійне утворення, яке здійснює комерційні операції і складає баланс, проте перебуває під контролем материнського;

- асоційовані підприємства – група юридичних осіб, пов'язаних між собою відносинами економічної та/або організаційної залежності у формі участі в статутному капіталі та/або управлінні.

Підприємство має право на створення відокремлених підрозділів (філій, представництв, відділень із правом відкриття поточних і депозитних рахунків в установах банків). Філії та представництва не є юридичними особами.

Відповідно до Цивільного кодексу України підприємства на добровільних началах мають право об'єднувати свою виробничу, комерційну та інші види діяльності, якщо це не суперечить антимонопольному законодавству України.

За формою власності об'єднання можуть бути державними, муніципальними, приватними, за участю іноземних юридичних осіб і змішаними.

По ступені самостійності розрізняють учасників об'єднання зі збереженням юридичної особи, без збереження юридичної особи, зі змішаною формою участі.

За рівнем і напрямками інтеграції об'єднання можуть бути галузевими, міжгалузевими, національними і транснаціональними.

За типом організаційно-правової структури господарські об'єднання створюються у формі товариств, кооперативів і акціонерних товариств (повних,

змішаних, закритих і відкритих), товариств з обмеженою чи повною відповідальністю, а також фінансово-промислових груп і холдингових компаній.

2.3. Підприємництво як форма господарювання підприємств

Господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів з метою одержання прибутку, є **підприємництвом**, а суб'єкти підприємництва – **підприємцями**.

Згідно з Господарським кодексом України, **підприємництво** – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємствами) з метою отримання прибутку та досягнення економічних і соціальних результатів.

Існують дві моделі підприємництва: класична та інноваційна.

Класична модель підприємництва орієнтована на максимально ефективне використання наявних ресурсів підприємства.

Інноваційна модель підприємництва передбачає активне використання інноваційних рішень і пошук джерел відповідних ресурсів.

Підприємницька діяльність – це самостійна, ініціативна і систематична діяльність господарюючих суб'єктів з виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг), яка здійснюється на власний ризик з метою одержання прибутку.

Розрізняють такі види підприємницької діяльності:

1) виробниче підприємництво – це діяльність з виробництва продукції і надання послуг матеріального характеру;

2) торговельне підприємництво – діяльність у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує її реалізацію шляхом надання відповідних послуг;

3) фінансове підприємництво, що пов'язане з обігом вартостей.

4) інформаційне підприємництво - консалтингова діяльність, проведення маркетингових досліджень, послуги з використання комп'ютерних технологій та ін.

Суб'єктами підприємницької діяльності можуть бути громадяни України та інших держав; юридичні особи усіх форм власності (підприємства, організації).

Підприємницька діяльність може здійснюватися без утворення юридичної особи (фізична особа-підприємець) та з утворенням юридичної особи (підприємство).

Принципи підприємницької діяльності:

- вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;
- самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;
- вільного найму підприємцем працівників;
- комерційного розрахунку та власного комерційного ризику;
- вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;
- самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд.